بزربوونی گوتاری عیشق لە شیعری (زمانی باڵندەم دەزانی)دا … لەتیف بڕوار

1- پێش دەستپێك:

هەركاتێك ئەگەر خوێنەرێك بە عاتیفە بیربكاتەوە نەك بە ئاوەز ئەوا حاڵی بەرەو وێرانە دەچێت بەرەو بڕیاری نالۆژیكیی، بەڵێ لەباری شێعردا هەموو پێكهاتەكانی هەست و سۆزو هزرو گیان هەندێكجار زمانێك پێكدێنن كە راڤەكردن و دەربڕینی ماناكانی ئاستەم بێت.
رەنگە هۆیەكی دروستبوونی ئەم زەمینە سیاسییە شلۆق و نادادپەروەرەی ئێستا هەر ئەوە بێت و بەرەنجام هەموو بەهایەكی تیادا شكێندراوە بە خودی دڵ و سۆزی مەردومەكانیشەوە، ئێمە زۆرجاران بە چاو بیر دەكەینەوە، كاتێكیش باسی (شێخ) دێتە پێش زۆربەی رەگەزی نێر قەڵەمی ئەژنۆی ئەشكێت و رەنگی رەشی لێ دەبێت بە سپی و سپیش بە رەش، لە لایەكی تر وێنەی یەكەمی ئەو كەسە تا دوا هەناسە لە مێشكماندا ناگۆڕێت، بۆ نموونە كەسێك لە قۆناغێكدا شیعری جوانی نووسیبێت ئیتر هەر ئەو پێوەرە دەمانباتە سەر زەوقی گوێگرتنمان لە شیعری ئێستای ئەو شاعیرە، بۆ ئەوەی بپرسین ئایا ئەو شاعیرە لە شێعری داهێنەرانە چووەتەوە یان نا؟ ئایا هەڵوێستێك یان بەرنامەیەك و گوتەیەكی بوێرانە لە بابەتێكدا بۆ ساتێكی دیاریكراوی كۆمەڵگای كوردی چ پەیوەندییەكی هەیە بە دەقێكی لاوازەوە كە دوای لێچوونەوە لە هەموو شتێك بەرهەم هاتووە؟ تاكو بیەكینە سەنگی مەحەك؟

هەر بۆ نموونەی راستی ئەم قسەیە ئێوە بنواڕن چۆن لە پاشكۆیەكی وەك (ئەدەب و هونەر) ی هەموو ژمارەیەكدا رەسمێكی گەورەی خانمێك و بابەت یان چاوپێكەوتنێك لەبارەیەوە لە یەكەم لاپەڕەیدا دادەنرێت و دوا لاپەڕەش هەر بۆ خۆمانە، ئێ باشە ئەمە مافێكی رەوا نییە بۆ كەسەكە؟ لە كاتێكدا مەسئولە دزەكان لە تەڕو وشك دەخۆن و دەدزن و تەخشان وپەخشان دەكەن، ئەویش دەڵێت جا چییە با منیش وا بكەم، كەمێك بە كامی دڵ بڕیاربدەم و هەناسە بدەم و وەڵامی غەریزەكانم بدەمەوە كە كۆمەڵگاو حیزب لە دەیان ساڵی رابردووەوە ئاوهایان لێكردووم، چیمداوە لە بڵاوكردنەوەی بابەتی پیاوە بێزەكان، خۆ شتەكانی تر لە ژێر كۆنترۆڵی مندا نەبێت ئەوا ئەم چەند لاپەڕەیە

بەدەست خۆمەو هیچ ئاغایەکم بەسەرەوە نییە.

2-وەستانێك لەسەر شرۆڤەکەی سەعید سەدیق ڕەواندوزی:

هاوڕێی شرۆڤەکار (سەدیق سەعید ڕەواندوزی) لە نووسینێکدا جوان ڕۆچووە بەسەر شرۆڤەکردنی دیوانی ئەم دوایەی خانمی شاعیر(کەژاڵ ئەحمەد)داو زیاتر لە رووی واتاو دنیابینیی لە شێعرەکانەوە باسەکەی تاوتوێ کردووە، منیش هاوڕای ئەوم بەڵام لێرەدا من دەمەوێت لە رووی پێگەی شیعرییەوە تیشك بخەمە سەر ئەو شیعرەی کە ناونیشانی کتێبەکەشی هەڵگرتووە، منیش لەگەڵ کاک سەدیقدا دەڵێم: بەڵێ ئەو 10 ساڵ پێشتر زمانی باڵندە نا، بەڵکو زمانی شیعری دەزانی بەڵام بیری چووەوە، کە بە پێچەوانەی شیعرە کۆنەکانی شاعیرەوە نەك یەك لایەنی شێعرییەتی تێدا رەچاونەکراوە بەڵکو گوتارێکی سادەو زۆر زمانێکی سەرپێیی تێدا بەکارهاتووە و هیچ لێکدانەوەیەکی تر لە پشت دالەکانی دەقەوە نییە جگە لەو مانا راستەوخۆیەی شاعیر لەم شیعرەدا کە(غەریبی شوێن دەکات)، کەواتە نامۆ بوونەکە نابەرجەستە نییە، یان فیکریی نییە، ئەگەر جاران وێنە شیعرەکانی تازە بوون و بابەتەکان جیاوازو پڕ جورئەت و سەرنجڕاکێش بوون (لەمەڕ فیمێنیستی و کێشەکانی ئافرەتان و مافەکانیان)، بەڵام شاعیر نەوەی زەمەنەکەی خۆیەتی و ئێستا بابەتی گەرمی شێعر شتێیەکی ترەوە و لێرەدا زمان نزیك دەبێتەوە لە زمانی بەکارهێنانی رۆژانە، بۆ نموونە شاعیر لەوێ بیری خزم و کەسوکار دەکات و راستەوخۆ دەڵێت:

....

لەم وڵاتە
بچکۆلانە، کاسبەدا
کە نازانێ دانیشتن و
سەیران و
تەمبەڵی چییە،
خزمم نییە..

....

3-ناشێعریبوونی زمان لەم دەقەدا:

جارێکی تر بە زمانێکی ناشیعریی؛ بابەتی سیاسی تێکەڵی دەق دەبێت و تیایدا بەهای ئیستاتیکاو رەوانبێژی دەق بە هێند ناگیرێت و لایەن و دۆخی گشتی کارەساتەکەی شاعیرو پەشیمانی ئەو وای لێدەکات ئاوڕ لەو لایەنانە نەداتەوە، هەرواش بە دڵخۆشکردنی خودو دڵنەوایی کردنی خود بە گەڕانەوە بۆ مێژووی سیاسی و خەباتی شێخ مەحموود دەیهەوێت ئەو

کەلێنە گیانییە پێ بکاتەوە کە بەهۆی جیاوازیی و کەلێنی شوێنەوە توشی هاتووەو بۆیە شیعرەکەش نزیک دەبێتەوە لە دوواندن لەگەڵ کەسێکی ئاستنزمی وەك منداڵداو تەنانەت فۆمی شیعرەکەش سیمای شیعری مێردمنداڵان لە خۆ دەگرێت و دەڵێت:

....

وڵاتی منیش مەلیکی هەبوو
خۆ ئەگەر چی
ئەو بێ تاج بوو
بێ دەولەت بوو
بەلام مەلیکی کوردستانی ناو بوو
ئەو شێخ مەحمەدی حەفید بوو
....

4-پاساوی هەڵە یان سوودوەرگرتن لێی:

مرۆڤ زۆر زاڵم و لەهەمان کاتیشدا زۆر لاوازیشە، هەمیشە بیانوویەك دەهێنینەوە بۆ هەڵەکانی خۆمان و پێشتریش ڕێنەچوون بە بڕیارە سەرپێیە رووکەشەکانماندا وامان لێدەکات پەشیمانییەکانیش بە ئازایەتی لە قەڵەم بدەین، لێرەدا بۆ تێگەشتن و ڕێچوون بە قوڵایی دەقدا خوێنەر پێویستی بە خۆ ماندووکردن نییەو خۆی لەبەردەم هیچ پرسیارێکی دەسەوسانکارو تیمای تازەو دیوی شاراوەی دەق دا نابینێتەوە تا بڵێت ئەمە هەوڵێکی جیاوازی شاعیرەو توانیویەتی برەو بە شێوازو جیاکارییەکانی شێعری خۆی بدات لە ئێستادا ، ئەو راستەوخۆ دەریدەبڕیت و دەیڵێت کە:
بیری شێخی چۆلی، ئەڵوەنی خانەقین، چاقی لاند، چای خەڵوزی بەحرەکەی چوارقوڕنە و ڕێواسی قەندیل، پارکی ئازادی، باباگورگور، گۆکەند، سەرچنار، هەناری هەڵەبجەو …. دەکات و رانەهاتنی لە گەڵ دۆخی تازەدا وای لێدەکات هیچ فێر نەبێت لە یاساو دابونەرێت و هەلەکانی گەشانەوە لە کۆمەڵگایەکی نوێدا کە بەراورد بە پایەی ئیداریی و دۆخی سیاسی کۆمەڵگای کوردی زیاتر یاسای تیا جێگیرەو دەوڵەتێکە دانپیانراو لە لایەن نەتەوە یەکگرتووەکانەوە، ئەو دەڵێت:

....

لەم وڵاتە ترش و تاڵ و مێنەدا.
درەختی غەریبی هەر غەریبی دەگرێت.
....

ئەمە ئەگەر هەر شتێک دەربخات ئەوەمان پێ دەڵێت کە چەندێك ڕێزو ئاسوودەیی و مافەکان لە کلتووری یەکەمدا بۆ هاوڕەگەزەکانی

فەراهەم هاتبوون، کەچی گەر سەرنج لە دەقە کۆنەکانی شاعیر بدەین دەبینین بە پێچەوانەوە ئەو دەیەوێت هەڵبێت لەو ناقۆڵایانەی گوشاری دەروونی ئادەمیزاد لەو ژینگەیەدا زیاتر دەکەن و دووڕوویی و درۆکردنی کەسەکان وایان لێدەکات نەفرەت لە ئینسان و نیشتیمانپەروەرییش بکات، ئەمەیە ئاکامی پەلەکردن و بڕیاری هەڵە:
لە شیعری (بەرد باشترە) ئاوها دێتە دووان:

....

ئەمەوێ بەعەشق بڵێم خودا حافیز
بەرد باشترێکە لەمرۆڤ

....

هەروەها لە جێیەکی تریشدا دەڵێت:

....

من دەبێ خۆم بسمیل بکەم
ئاوی دەریاکان دەڕێژم بەسەر خۆما و
دەڵێم خوایە
وسڵی نیشتمانپەروەرییم دەردەکەم!

....

5- بزربوونی گوتاری عیشق:

گەر سەرنج بدەین بۆ نموونە لە شێعرە کۆنەکانی شاعیر واتا پێش ئەو 10 ساڵەی غوربەت دەبینین بابەتی عیشق بەشی شێری بەردەکەوێت، هەر بۆ نموونە وەك لە شیعری (وەکو بەرسیلە عاشقم)دا دەڵێت:
چەند عاشقم…
هەر ئەڵێی پرچی کچێکم
کە تەڕوبێ، هەمیشە ئاوی لێ بتکێ و
هەرگیز وشک نەبێتەوە......
بەخوا کۆنە تەمەنی ئەوینم و
تازەیە دڵداریم
هەمیشە تازەیە
ئەوەتا من، بەهەزاران هەزار جار لەناو بینینتا
مردووم و
کەچی هەردەم وائەزانم یەکەمجارە ئەتبینم!
چەندە شەیدام…
کەچی دەبینین لە شیعری (زمانی باڵندەم دەزانی)دا هیچ ئاماژەو سیمبوڵێك نییە بۆ عیشقی دوو دڵ، کە بە ئارامی گەشتبێتنە یەك و بۆ یەکتر بسووتێن، بەڵکو ئەم عیشقە گۆڕاوە بۆ نیشتیمان و ئاوو دارو

بەردی کێوەکانی، دەبێت ئەم هەڵگەڕانەوە سەیرە لە ئاکامی چییەوە قەناعەتەکانی شاعیری گۆڕیبێت؟
کاتێك خولیاو حەزەکانی شاعیر لە کۆمەڵگای نوێ و شێوەی ژیانی کۆمەڵایەتی نوێدا دەکەوێتە ژێر خواستی کەسانی ترو دابونەرێتێکی جیاوازو دۆخێکی ترەوە کە شاعیر تیایدا هێند هەست بەلاوازیی خۆی بکات، ئەوا زوو بێت یان درەنگ ڕێگای پەشیمانی هەڵدەبژێرێت و وەکو نـــەوەی ســـەردەمەکەی خۆی هەمـــوو ئەزموونەکـــانی پێشـــووی خۆی و هۆکارەکانی بڕیاردانی هەڵبژاردنی وڵاتی نوێ لە یاد دەکات و سەر ئەوەی ناپەرژێت بیر لە هونەرکاریی و ئیستاتیکای دەق بکاتەوە جگە لە گەیاندنی گوتاری نائارامیی و تەنیایی و نامۆیی خۆی، ئاوها درێژە بە گێڕانەوەی مەراقەکانی دەدات و پەردەی شکست بەسەر دوا دیمەنی ژیانی ئەوێی دا دەداتەوە:

لەم وڵاتە دەست بەخورما و
قاوەیەدا،
هەر خوێندنەوە و
نووسینەوەی مەراق نەبێ!
شەوێك نییە،
بەچەپکێ خەیاڵی سەوزی
کوژراوەوە
سەرنەکەمە سەر سەرین!
ناتوانم دڵخۆشبم
لەم خەونە کابوسەدا!!
نەخێر.. ناتوانم ڕێگایەك بدۆزمەوە
لەم شەوە رووناکە کوێرەدا!!

6-دوا ئاماژە:

لە کۆتاییدا حەز دەکەم ئاماژە بەو چاوپێکەوتنە ڕاشکاوەی شاعیر بکەم لە ڕۆژنامەی (ڕۆژان) کە چەند بابەتێکی گرنگ زەق دەکاتەوەو تیشك دەخاتە سەر هەندێك لە ڕاستییەکان ئەگەر تاڵیش بن و لە بەرژەوەندی خۆشی نەبن، بۆ نموونە تیایدا بە زمانی فەرمان دەڵێت:
(شاعێر ئێبێ سێیری دڵی خوێنەرێکانی بکا و لێ خۆی بپرسێ ئایا شێعرێکێم گێیشتووێ؟ کێ نێگێیشتووێ خواحافیز، واز ئێهێنم لێم بوارێ، نێ خێم هیلاک ئێکێم و نێ گوێگرێکانم).
هەروەها ئەو ڕاست دەکات کە لە جێگایەکی تری هەمان چاوپێکەوتندا سەبارەت هۆی ئاوڕدانەوەیەکی باشی خوێنەران لە شیعرەکانی پێشووی دەڵێت:

(من هەمیشە لە خۆم ئەپرسم ئەوانەی کە شێعری منیان وەرگێڕاوە و لە شێعرم گوێ ئەگرن بۆ دوای چیا ئەگەڕێن؟ خۆ شاعیری لە من باشتر زۆر هەیە. لام وایە کە ئەوان بە دوای هەستی ژنانە ئەگەڕێن ئەگینا شاعیری زۆر ناسک خەیاڵتر و باشترمان زۆرە).

لەتیف بێوار